

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΉ

ΜΥΘΙΣΤΟΡΗΜΑ

ΙΚΑΡΟΣ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ

Απαγορεύεται η αναδημοσίευση ή αναπαραγωγή του παρόντος έργου στο σύνολό του ή τμημάτων του με οποιονδήποτε τρόπο, καθώς και η μετάφραση ή διασκευή του ή εκμετάλλευσή του με οποιονδήποτε τρόπο αναπαραγωγής έργου λόγου τέχνης, σύμφωνα με τις διατάξεις του ν. 2121/1993 και της Διεθνούς Σύμβασης Βέρνης - Παρισιού, που κυρώθηκε με τον ν. 100/1975. Επίσης απαγορεύεται η αναπαραγωγή της στοιχειοθεσίας, της σελιδοποίησης, του εξωφύλλου και γενικότερα όλης της αισθητικής εμφάνισης του βιβλίου, με φωτοτυπικές ή οποιεσδήποτε άλλες μεθόδους, σύμφωνα με το άρθρο 51 του ν. 2121/1993.

ΘΟΔΩΡΗΣ ΠΑΠΑΪΩΑΝΝΟΥ

ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΡΧΗ

ΙΚΑΡΟΣ

Στον μικρό μου αδερφό, Νότη,
και σε όλους αυτούς που τολμούν
να ζήσουν τα όνειρά τους

Κι όσο το πώς δεν το κατέχεις
από τις στάχτες να ξαναγεννιέσαι,
πάνω στη μαύρη γης, μονάχα
ένας περάτης σκυθρωπός θα είσαι.

Γιόχαν Βόλφγκανγκ φον Γκαίτε,
West-östlicher Divan
[Δυτικό-ανατολικό ντιβάνι],
απόδοση: Θάνος Ζελίτης

Το πιο αβάσταχτο συναίσθημα
είναι η νοσταλγία της παιδικής ηλικίας.

Θανάσης Παπακωνσταντίνου

Από πού να αρχίσει κανείς; Θα μου πεις, από την αρχή. **Ε**, και; Πού βρίσκεται η αρχή; Στις πρώτες σου μνήμες; Στην πρώτη αναποδιά που σου έτυχε στη ζωή; Μήπως στο αναπάντεχο εκείνο όνειρο που σε ξύπνησε ευχάριστα μια ζεστή νύχτα του καλοκαιριού; Στην ανατολή του ήλιου που αντίκρισες κάποιο γλυκό χάραμα του φθινοπώρου και σκέφτηκες πως το θέαμα αυτό το είχες σχεδόν διαγράψει από τις θύμησές σου;

Πού, λοιπόν, βρίσκεται η αρχή; Πότε θάμπωσαν στιγμιαία τα μάτια σου από τη λάμψη του φλας της, σαν να σε τραβούσε φωτογραφία η ίδια η ζωή;

Μήπως τότε που, μπροστά στον καθρέφτη, είδες να χάνεται το παιδί από το είδωλό σου; Τότε ήταν; Όταν κατάλαβες πως αυτό το συναίσθημα είναι πραγματικά αβάσταχτο;

Κι αυτός ο καθρέφτης... Τίποτα δεν κάνει για να σε ξεγελάσει. Σ' τα δείχνει όλα αφτιασίδωτα, σαν να σου λέει «Εγώ σου τα δείχνω όλα όπως ακριβώς είναι. Κάνε ό,τι θέλεις τώρα, δικιά σου είναι η ζωή».

Το να αγαπάς και να μη σε αγαπούν, οι ξένες έγνοιες και το να περιμένεις και να μην έρχεται είναι τα τρία πράγματα που ξεκάνουν τον άνθρωπο. Αυτό μου είπε κάποτε ένας σοφός γέρος στο καφενεδάκι κάποιου ορεινού χωριού της Κρήτης ενώ πίναμε ρακή. Έπειτα με κοίταξε παραξενεμένος, καθώς έβγαλα ένα σημειωματάριο και το αποτύπωσα στο χαρτί.

«Επαέ να το βάλεις, στην κεφαλή», έδειξε πάνω από το δεξί του μάτι.

«Χρειάζεται και το χαρτί. Μπορεί να το κάνω τραγούδι κάποτε», απάντησα υψώνοντας το ποτήρι μου.

«Ξα σου, το λοιπόν. Εβίβα των καλών αντρών», είπε μυστηριωδώς.

Τσουγκρίσαμε τα ποτηράκια μας με τη ρακή. Με κοίταξε μέσα στα μάτια.

«Εβίβα μας» είναι η απάντηση», μου ψιθύρισε.

«Εβίβα μας!» είπα δυνατά, και ο γέρος χαμογέλασε.

Πράγματι, δεν χρειάστηκα ποτέ τα λόγια του γερο-σοφού σε χαρτί, μια που τότε κουβεντιάσαμε για αυτά πολλή ώρα, τσουγκρίζοντας τα μικρά μας ποτήρια κι εγώ δεν ξέρω πόσες φορές. Και εκείνο το απόβραδο, στο σπίτι μου, το τρίτο από τα πράγματα που ξεκάνουν τον άνθρωπο, το να περιμένεις και να μην έρχεται, το ζούσα σαν ταινία μικρού μήκους με πρωταγωνιστή εμένα.

Είχα ανοίξει τα παράθυρα, και το μαγιάτικο αεράκι που κατέβαινε από τον Λυκαβηττό έμπαινε στα δωμάτια σε δόσεις, κουβαλώντας τη μυρωδιά της τεράστιας πόλης ανακατεμένη με αυτήν του μικρού δάσους απέναντί μου. Μια και ο Μάης ήταν στο τέλος του, αυτή ήταν ίσως η έσχατη ρανίδα δροσιάς μπροστά στο καυτό, τιμεντένιο καλοκαίρι που ερχόταν, ένα καλοκαίρι που θα κρατούσε, ως συνήθως, για μήνες.

Στριφογύριζα μέσα στο σπίτι, από γωνιά σε γωνιά, διαπιστώνοντας συνεχώς πόσο μικρό ήταν και παρατηρώντας πράγματα που τα είχα συνηθίσει τόσο πολύ ώστε ήταν σαν να μην τα έβλεπα καν. Άλλαζα διαρκώς θέση στο κινητό μου, αφήνοντάς το μια στο τραπεζάκι του καθιστικού, μια δίπλα στο παράθυρο, μια στον καναπέ, λες και θα χτυπούσε μονάχα αν του άρεσε κάποια από αυτές τις θέσεις, και περίμενα από πάνω του μέχρι να φωτιστεί η οθόνη και να ακουστεί το «Take five» από το μικροσκοπικό ηχείο. Εκείνη με είχε ειδοποιήσει με μείλ ότι θα μου τηλεφωνούσε ως τις δέκα. Ήταν δέκα παρά είκοσι. Μια ζωή ανυπόμονος. Από τη μια, χαιρόμουν που είχα βρει όλους τους υπόλοιπους και, από την άλλη, αγωνιούσα για αυτό το τελευταίο τηλεφώνημα.

«Σκορπίσαμε, και μάλιστα εκτός συνόρων, φίλε. Πού να έρθει ο άλλος από την Αργεντινή...» μου είχε πει ο Παύλος στο τηλέφωνο. Ο «άλλος» ήταν ο Ξενάκης, όπως λέγαμε χαϊδευτικά τον Ξενοφώντα. Πήγε στην Αργεντινή για λίγα χρόνια, όπως έλεγε, αλλά μετά πολλαπλασίασε το «για λίγα χρόνια» με το «για πάντα» –κι ας ήταν σκράπας στα μαθηματικά–, και από τότε δεν τον ξαναείδαμε. Ο Χρήστος και ο μικρός του αδερφός, ο Μάκης, δεν έφυγαν από τον τόπο μας, απλώς μετακόμισαν στην Έδεσσα, άνοιξαν δική τους επιχείρηση και ήταν μια χαρά. Η Σοφία παντρεύτηκε τον Παύλο, έκαναν τρία παιδιά και ζούσαν στο χωριό. Ο Κώστας ζούσε πια στη Θεσσαλονίκη και εργαζόταν σε ραδιοφωνικό σταθμό. Ο Δημήτρης, που έγινε δάσκαλος, αφού γύρισε τη μισή Ελλάδα, κατέληξε κι αυτός στη Θεσσαλονίκη. Με τον αδερφό μου είχαμε να συναντηθούμε χρόνια. «Με κατάπие η καθημερινότητα. Πού να βρω χρόνο, αδερφάκι;» μου έλεγε στο τηλέφωνο. Και αυτή η καθημερινότητα πρέπει να πεινούσε πολύ, γιατί τον κατάπие για τα καλά. Είχαν περάσει τέσσερα χρόνια χωρίς να ιδωθούμε.

Οι πρώτες νότες του «Take five» γέμισαν το δωμάτιο και ένας δεκαψήφιος αριθμός την οθόνη του κινητού μου.

«Καλησπέρα, Νότη».

«Φωτεινή!»

Δεν ξέρω πόση ώρα μιλήσαμε στο τηλέφωνο. Η ιδέα να συναντηθεί όλη η παρέα ύστερα από τόσα χρόνια τής φάνηκε εξαιρετική.

«Μα πώς σου ήρθε έτσι ξαφνικά;» με ρώτησε στο τέλος.

«Απλώς μου πέρασε η σκέψη πως ό,τι πιο γλυκό έχω

ζήσει είναι εκείνα τα χρόνια. Και, από τα μείλ και τα τηλεφωνήματα που έκανα για να σας βρω, αντιλήφθηκα ότι και για τους υπόλοιπους ισχύει το ίδιο».

«Ισχύει, ναι. Εγώ είμαι μέσα. Οι άλλοι τι είπαν;»

«Συμφώνησαν όλοι. Λέμε να συναντηθούμε στο χωριό. Μόνο για τον Ξενάκη δεν ξέρω. Είναι στην Αργεντινή. Πολλά λεφτά, αλλά και πολλή δουλειά. Λέει πως είναι δύσκολο να έρθει».

«Πώς τον βρήκες; Έχει χρόνια εξαφανισμένος».

«Να είναι καλά το Διαδίκτυο. Δεν του ξεφεύγει τίποτα».

«Έτσι κι αλλιώς, εσύ τα καταφέρνεις πάντα. Άμα βάλεις κάτι στο μυαλό σου, βρίσκεις τον τρόπο. Σε λίγες μέρες, λοιπόν. Σε φιλώ».

Κλείσαμε το τηλέφωνο. Η φωνή της έμεινε στα αυτιά μου για όλο το υπόλοιπο βράδυ και μου έκανε παρέα ακόμη και στον ύπνο. Δεν είχε αλλάξει από τότε. Φαίνεται πως ο χρόνος τα βάζει μόνο με το σώμα. Τη φωνή την αφήνει ήσυχη.

Η τρίτη ερώτηση

Μπροστά μου φάνηκαν τα φώτα των τελευταίων διόδων, μαζί με αυτά και άσπρα ανθρωπάκια σε μπλε φόντο με το ένα χέρι απλωμένο, τεράστια Χ και σήματα ανέπαφων ευκολιών. Έπειτα από μερικά χιλιόμετρα θα έμπαινα στην επαρχιακή οδό. Το χέρι μου ψαχούλεψε τα κέρματα στη θήκη δίπλα στον μοχλό των ταχυτήτων. Άφησα το ακριβές αντίτιμο της διέλευσής μου στη χούφτα μιας νεαρής κοπέλας, μιμούμενος, όπως κι εκείνη, τα άσπρα ανθρωπάκια. Η μπάρα σηκώθηκε, και η φωτεινή επιγραφή έγραψε ΠΕΡΑΣΤΕ – ηλεκτρονική ευγένεια.

Χμμμ, χρειάζομαι έναν καφέ, σκέφτηκα και σταμάτησα σε ένα μαγαζί της Εθνικής από αυτά που έχουν δίδυμο αδερφάκι στην απέναντι μεριά του δρόμου. Πήρα καφέ και μπισκότα χωρίς ζάχαρη, μα τα κέρματα δεν έλεγαν να τελειώσουν. Αράδιασα τα υπόλοιπα στο τραπέζι όπου κάθισα, και άρχισα να χαζεύω έξω από τα μεγάλα παράθυρα

του μαγαζιού. Το μυαλό μου ταξίδεψε για λίγο μαζί με τα αυτοκίνητα που περνούσαν με ταχύτητα από τον δρόμο.

Ύστερα από λίγο το βλέμμα μου έπεσε στα αραδιασμένα κέρματα, και το μυαλό συνέχισε το ταξίδι, αυτή τη φορά προς το παρελθόν. Δέκα λεπτά... τριάντα τέσσερις δραχμές... λίγο παραπάνω από τις πρώτες μου οικονομίες. Πέντε λεπτά... δεκαεφτά δραχμές... το λες και χαρτζιλίκι για τα σφαιριστήρια. Μισό ευρώ... εκατόν εβδομήντα δραχμές... όσο περίπου κόστιζε η σχολική ποδιά ή το μπλε παντελονάκι με την ελληνική σημαία για τις γυμναστικές επιδείξεις. Ένα ευρώ... τριακόσιες τόσες δραχμές... το κασετόφωνο που ονειρευόμουν. Δύο ευρώ... περίπου εφτακόσιες δραχμές... τα παιδικά βιβλία που ποτέ δεν αγόρασα... Μα τι με είχε πιάσει; Άμα με έβλεπε κανείς να χαζεύω τόση ώρα νομίσματα, θα με περνούσε για τρελό.

Εδώ που τα λέμε, ήταν τρέλα αυτό που έκανα. Όχι τόσο το ότι χάζευα κέρματα, όσο το ότι θα μαζευόμασταν όλοι ύστερα από τόσα χρόνια με αφορμή μόνο μια σκέψη μου: Κάθε φορά που το μυαλό μου γυρίζει πίσω, η πιο γλυκιά ανάμνηση είναι εκείνα τα χρόνια. Τους το είχα πει, και είχαν συμφωνήσει.

Έστρεψα πάλι το βλέμμα μου προς τον δρόμο. Τι απ' όλα θα θυμούνται οι υπόλοιποι; Πόσο θα έχουν αλλάξει; Πώς να είναι η Φωτεινή; Άραγε ο Ξενάκης θα καταφέρει να έρθει;... Το μυαλό δεν συμμαζευόταν με τίποτα. Είχε σκορπίσει κι αυτό, σαν τα κέρματα πάνω στο τραπέζι.

«Συγγνώμη, ξέρετε σε πόσα χιλιόμετρα είναι η έξοδος για τα Γιαννιτσά;»

Η ερώτηση με επανέφερε στο παρόν, όπως συμβαίνει μέσα στα τελευταία δευτερόλεπτα ενός ονείρου, τότε που

μπορεί να συμβούν τρομερά πράγματα, είτε ευχάριστα είτε δυσάρεστα. Η εικόνα της γυναίκας που στεκόταν ακριβώς μπροστά μου ανήκε στην κατηγορία των ευχάριστων. Ένωσα μια χαρά ίδια με του παιδιού που κρατά το πρώτο παγωτό του καινούργιου καλοκαιριού, τότε που ξαναρχίζει το μέτρημα των παγωτών, ένα, δύο, τρία...

«Πώς σε λένε, και ποιανού παιδί είσαι;» «Τι τάξη πας;» «Σου αρέσει το σχολείο;» Ερωτήσεις... ερωτήσεις... ερωτήσεις... Αμάν πια αυτοί οι μεγάλοι με τις ερωτήσεις! σκεφτόμουν. Τι στο καλό συμβαίνει; Πού το έλεγε πως όταν συναντάς ένα μικρό παιδί πρέπει να το ταράξεις στις ερωτήσεις; Και αυτό να πρέπει να απαντάει σε όλες. Στον δρόμο για το σχολείο, στην εκκλησία, στην πλατεία, στο γήπεδο, παντού ερωτήσεις. Παίζω, δεν βλέπεις; Άσε, με ρωτάς αργότερα.

Τρεις ήταν οι πιο συχνές ερωτήσεις.

Η πρώτη, εύκολη: «Πώς σε λένε, και ποιανού παιδί είσαι;» Έλεγες το όνομά σου και το όνομα του μπαμπά σου και ξεμπερδευες. Της μαμάς σου δεν το έλεγες. Δεν ξέρω γιατί. Έτσι απαντούσαν όλοι.

Η δεύτερη: «Τι τάξη πας;» Εύκολη κι αυτή.

Η τρίτη και φαρμακερή: «Τι θα γίνεις όταν μεγαλώσεις;» Αυτή η ερώτηση ήθελε πραγματικά σκέψη. Βέβαια, η πιο σωστή απάντηση θα ήταν «Όταν μεγαλώσω, θα γίνω μεγάλος». Δεν ξέρω όμως για ποιο λόγο δεν έδινε κανένας αυτή την απάντηση.

Έτσι, από το νηπιαγωγείο ακόμα, για να μπορείς να σταθείς στον κόσμο των ερωτήσεων έπρεπε να ξέρεις τις σωστές απαντήσεις. Αλλιώς, δεν σε άφηναν ήσυχο να παίζεις μπάλα ή να κάνεις τη βόλτα σου. Μερικές φορές ρωτούσαν και «Πού πας;» – τέτοια αδιακρισία!

Κι ενώ οι δύο πρώτες ερωτήσεις μου φαίνονταν πανεύκολες, με την τρίτη είχα πάντα ένα μικρό πρόβλημα. Με έβαζε σε σκέψεις, διλήμματα και προβληματισμούς, πράγματα απαγορευμένα για τα μικρά παιδιά, γιατί προκαλούν στενοχώρια.

Τελείωνα την πρώτη δημοτικού. Στις δοκιμές για τις γυμναστικές επιδείξεις, καθώς έσκυβα να πάρω ένα λουλούδι από ένα καλαθάκι, ακούστηκε ένα χρατς κάτω από την αριστερή μου μασχάλη. Ήταν φανερό πως είχα μεγαλώσει. Η μπλε ποδιά δεν μου χωρούσε πια.

Η μαμά στενοχωρήθηκε, γιατί, και να την έραβε, άδικος κόπος.

«Μεγάλωσε το γαϊδουράκι, μίκρυνε το σαμαράκι», σχολίασε γλυκά όταν γυρίσαμε στο σπίτι, και εμένα δεν με πείραξε καθόλου που με είπε γαϊδουράκι.

Τελικά, βρέθηκε η λύση. Θα έδινε την ποδιά μου στον μικρό μου αδερφό, και εγώ θα έπαιρνα μια καινούργια. Το μόνο εμπόδιο ήταν οι εκατόν ογδόντα δραχμές που χρειάζονταν για την αγορά της. Ευτυχώς όμως υπήρχε η δουλειά του μπαμπά, γιατί η μαμά δεν εργαζόταν τότε, ασχολούνταν με τα οικιακά, δηλαδή έκανε εκατό διαφορετικές δουλειές στο σπίτι χωρίς να πληρώνεται.

Η δουλειά που έκανε ο μπαμπάς ήταν σπουδαία: με ένα μακρύ αυτοκίνητο, ένα Opel Caravan, γύριζε στα χωριά και έδειχνε στους ανθρώπους κινηματογράφο. Εγώ τον παρακαλούσα συνέχεια να προβάλει μια ταινία και στο σπίτι. «Αυτό είναι αδύνατον», μου έλεγε, «γιατί η μηχανή είναι μεγάλη και δεν χωράει από την πόρτα». Μάλλον ήταν ψέμα. Από την πόρτα του Opel πώς χωρούσε;

Μου έμενε πάντα η απογοήτευση, κι όταν πια κατάλαβα πως δεν υπήρχε περίπτωση να παρακολουθήσουμε ταινία στο σπίτι, αποφάσισα να δράσω.

«Τότε να με πάρεις μαζί σου. Καλοκαίρι είναι, δεν έχω σχολείο», είπα στον μπαμπά κάποια μέρα, ύστερα από άλλη μια άρνησή του.

«Εντάξει», είπε εκείνος αμέσως, ενώ συνήθως απαντούσε έπειτα από πολλή σκέψη – μάλλον είχα μιλήσει με μεγάλη αποφασιστικότητα. «Με έναν όρο», πρόσθεσε.

‘Ό,τι και να πει θα το κάνω, σκέφτηκα.

«Θα με βοηθάς».

«Έγινε», απάντησα και βγήκα στην αυλή να χοροπηδήσω με την ησυχία μου.

Έτσι έγινα ένας ευτυχισμένος βοηθός, αποφασισμένος να θυσιάσω παιχνίδια και καλοκαιρινά απογεύματα στον βωμό του κινητού κινηματογράφου.

Κάποια Παρασκευή απόγευμα ο μπαμπάς είχε βάλει την κινηματογραφική μηχανή στην πίσω αυλή και δίπλα της ένα κασελάκι με εργαλεία κι ένα σωρό πανιά και στουπιά. Εγώ παράτησα το παιχνίδι με τους φίλους μου στην πλατεία απέναντι και έτρεξα κοντά του. Άρχισα να περιεργά-

ζομαι τη γαλάζια κινηματογραφική μηχανή, προσπαθώντας να καταλάβω πώς εκείνο το μηχανήμα έκανε κάτι τόσο θαυμαστό. Στάθηκα μπροστά στον φακό, κοίταξα μέσα, μα δεν φαινόταν τίποτα από τον μαγικό κόσμο του κινηματογράφου. Ο μπαμπάς, που είχε ακουμπήσει δύο από τις μπομπίνες σε ένα παλιό ξύλινο τραπέζι, με επανέφερε στον πραγματικό κόσμο του βοηθού κινηματογράφου:

«Συντήρηση. Τα μηχανήματα θέλουν συντήρηση. Αλλιώς, σε παρατάνε».

Το ίδιο έκανε και με το Opel τα κυριακάτικα πρωινά, μαστορεύοντας τη μηχανή του με τις ώρες.

«Λοιπόν, Αναγνώστη, το στουπί και καθάρισμα καλό», μου είπε.

Άνοιξε το καπάκι, έβγαλε τα γρανάζια, τα καθάρισε, τα λάδωσε και τα ξανάβαλε προσεκτικά στη θέση τους. Έπειτα έσφιξε καλά τις βίδες του καπακιού και στο τέλος χτύπησε φιλικά το μηχανήμα στην πλάτη.

«Πάω για έναν καφέ. Εσύ συνέχισε όπως σου έδειξα, εντάξει;» μου είπε και έφυγε.

Μου άρεσε που με άφησε μόνο μου. Η εμπιστοσύνη που μου έδειξε μου έλυσε τα χέρια. Αυτό που μου επιτράπηκε να κάνω ήταν το εξωτερικό καθάρισμα της κινηματογραφικής μηχανής με το στουπί. Α, και του τρίποδου στο οποίο στεκόταν η μηχανή. Μου αρκούσε, και με το παραπάνω. Ήταν μια καλή αρχή.

Καθώς άλειφα τους μεντεσέδες του τρίποδου με γράσο, άκουσα γνώριμες φωνές:

«Νότηγη! Πάμε για κρυφτό!»

Ήταν ο Μάκης, ο Ξενάκης, η Φωτεινή και η Σοφία.

«Δεν μπορώ, έχω δουλειά. Αύριο έχουμε προβολή», είπα με ύφος συνέταιρου, αν και ήμουν ακόμα βοηθός.

Ήταν η πρώτη φορά που αρνιόμουν το παιχνίδι. Ποτέ ως τότε δεν το είχα ξανακάνει, ιδιαίτερα αν ήταν στην παρέα και η Φωτεινή.

«Τι προβολή, βρε; Εδώ μιλάμε για κρυφτό», είπε ο Μάκης. «Κι όταν βραδιάσει, τρομακτικές ιστορίες κοντά στα μνήματα».

Πλησίασαν και κοίταξαν με περιέργεια τη μηχανή.

«Ωραίο το μηχάνημα! Μπάλα δείχνει;» είπε ο Ξενάκης.

«Όχι, μόνο ταινίες».

«Άμα δεν δείχνει μπάλα, τι να το κάνεις;»

«Είσαι πολύ τυχερός», σχολίασε η Φωτεινή.

Εμένα μου φάνηκε σαν να είπε «Πάρε με μαζί σου» και ένιωσα σπουδαίος.

Στράφηκα προς το μέρος της και την κοίταξα. Αυτό που είδα όμως εκείνη τη στιγμή δεν ήταν η ίδια. Μέσα στα μαλλιά της, που ανέμιζαν στο απογευματινό αεράκι, είδα εμένα μαζί της μέσα στο Opel, με την κινηματογραφική μηχανή φορτωμένη και τα παράθυρα ανοιχτά. Γυρίζαμε, λέει, τον κόσμο και παίζαμε ταινίες. Αισθηματικές, κοινωνικές, δράσης, γουέστερν, όλων των ειδών οι ταινίες περνούσαν έξω από τα παράθυρα του αυτοκινήτου καθώς η Φωτεινή είχε βγάλει το κεφάλι της και τα μαλλιά της ανέμιζαν...

«Ε, θα ρθεις τελικά;» διέκοψε ο Μάκης την ονειροπόλησή μου.

«Ε; Τι; Μπα, έχω δουλειά, σας είπα. Θα σας βρω αργότερα».

Έμεινα με το γεμάτο γράσο πανί στο χέρι να καθαρίζω το τρίποδο. Το σύντομο όνειρο είχε καθίσει σαν μικρό σύννεφο γύρω από το κεφάλι μου. Ώσπου μια σκέψη άστραψε στο μυαλό μου. Μόλις είχα βρει την απάντηση στην τρίτη ερώτηση των μεγάλων: «Όταν μεγαλώσω, θα γίνω μηχανικός προβολής ταινιών».

Φτάσαμε στο διπλανό χωριό κατά τις εφτά το απόγευμα. Βρήκαμε το καφενείο –στην πλατεία, πού αλλού;– και πιάσαμε αμέσως δουλειά. Ο μπαμπάς ξεφόρτωσε την κινηματογραφική μηχανή και άρχισε τη συναρμολόγηση, και εγώ τον βοήθησα στο στήσιμο του τρίποδου. Έπειτα μου ζήτησε να κατεβάσω το ξύλινο λάμδα, μια κατασκευή δική του, που το έστηνε κάθε φορά μπροστά από το καφενείο και κολλούσε πάνω του μια αφίσα με τον τίτλο της ταινίας.

Η διαφήμιση αυτή όμως δεν ήταν αρκετή εκείνη τη φορά. Οι περισσότεροι χωρικοί ήταν ακόμα στις δουλειές τους, και, ως γνωστόν, αν δεν πάει ο Μωάμεθ στο βουνό, πάει το βουνό στον Μωάμεθ. Έτσι, χώθηκα στο Opel, βολεύτηκα στο μαλακό κάθισμα του συνοδηγού, πήρα πάλι το ύφος του συνέταιρου και περίμενα οδηγίες, οι οποίες δεν ήρθαν ποτέ. Η επιπλέον διαφήμιση της ταινίας ήταν μια δουλειά αποκλειστικά για τον μπαμπά. Έβαλε μπρος το αυτοκίνητο, έβγαλε από το ντουλαπάκι ένα τετράγωνο μικρόφωνο και, κρατώντας το σαν αληθινός τραγουδιστής, άρχισε να οδηγεί λέγοντας με στεντόρεια φωνή:

«Έφτασε ο κινηματογράφος! Σήμερα, στο καφενείο του χωριού, μια συναρπαστική ταινία που δεν πρέπει να χάσετε!»

Από το μεγάφωνο, που βρισκόταν στον ουρανό του Opel, η φωνή του μπαμπά ταξίδευε στις γειτονιές του χωριού, στα στενά δρομάκια, στα χωράφια, παντού. Εγώ τον έβλεπα και σκεφτόμουν πως πολύ θα του πήγαινε να ήταν τραγουδιστής. Το μικρόφωνο του ταίριαζε τέλεια. Η φωνή του ήταν δυνατή. Πώς άραγε δεν το είχε σκεφτεί ποτέ;

Σε μισή ώρα είχαμε γυρίσει όλο το χωριό, και μάλιστα δύο φορές. Επιστρέψαμε στο καφενείο. Ο μπαμπάς παρήγγειλε καφέ ελληνικό μέτριο και εγώ πορτοκαλάδα.

«Πώς πάνε οι δουλειές, Σίμο;» ρώτησε τον μπαμπά ο καφετζής καθώς ακουμπούσε τον δίσκο στο στρογγυλό μεταλλικό τραπεζάκι.

«Έτσι κι έτσι», απάντησε εκείνος, και το μυαλό μου αμέσως πήγε στην καινούργια ποδιά: *Αν δεν πάνε καλά οι δουλειές του μπαμπά... «Κάθε πέρσι και καλύτερα»*, συμπλήρωσε χαμηλόφωνα κι έπειτα ρούφηξε μια γουλιά καφέ και άναψε τσιγάρο.

«Ε, είναι κι αυτή η τηλεόραση... Άρχισε να μπαίνει στα σπίτια. Λέω να αγοράσω κι εγώ μια για το καφενείο σαν μπει ο χειμώνας. Τη ζητάνε οι πελάτες, τι να κάνω;» απολογήθηκε ο καφετζής, που ήδη ένιωθε ένοχος για τις επερχόμενες αναδουλειές του μπαμπά.

Ο μπαμπάς σηκώθηκε σκεπτικός και άρχισε να ετοιμάζει το μεγάλο άσπρο πανί πάνω στο οποίο η μηχανή θα πρόβαλλε το έργο. Σαν τέλειωσε με αυτό, άρχισε να τυλίγει την ταινία στις μπομπίνες. Εγώ παρακολουθούσα

με ευλάβεια και περίμενα εντολές. Τα σημείωνα όλα στο μυαλό μου και θα τα έλεγα στη Φωτεινή με κάθε λεπτομέρεια. Σκεφτόμουν ήδη τη σκηνή: Εγώ να αφηγούμαι τη μαγική διαδικασία του κινηματογράφου και η Φωτεινή να με ακούει με γουρλωμένα μάτια, έπειτα να της λέω την υπόθεση του έργου και αυτή να κρέμεται από τα χείλη μου, έχοντας αφήσει στην άκρη τα παιχνίδια της.

«Έτοιμος. Βάλε μπρος τη γεννήτρια για δοκιμή».

Η φωνή του μπαμπά έδιωξε την εικόνα της Φωτεινής και μου θύμισε πως ήμουν εργαζόμενος και έπρεπε να είμαι συγκεντρωμένος.

Σαν άρχισε να σκοτεινιάζει κατέφθασαν οι πρώτοι θεατές, άλλοι με ένα χωνάκι από εφημερίδα γεμάτο σπόρια, άλλοι με ένα μαξιλαράκι ή ένα σκαμνάκι, κάποιες γυναίκες με ένα μαντίλι στο χέρι.

«Μπαμπά, τα μαντίλια τι τα θέλουν;» ρώτησα σιγανά.

«Δεν είδες τον τίτλο του έργου; *Η οδύσσεια ενός ξεριζωμένου*. Είναι δράμα, λυπητερό δηλαδή. Στο τέλος οι γυναίκες θα κλαίνε φανερά και οι άντρες κρυφά».

Αυτό το τελευταίο δεν το κατάλαβα. Και εγώ άντρας ήμουν. Γιατί κρυφά; Όποτε έτρωγα ξύλο ή έπεφτα, σπάζα στο κλάμα.

Κόψαμε ογδόντα εισιτήρια.

«Καλά πήγε», είπε ο μπαμπάς.

Μερικοί, αντί για δίφραγκα και δραχμές, είχαν δώσει αυγά. Άλλο πάλι και τούτο..., απόρησα. Δεν ρώτησα όμως τον μπαμπά. Ίσως ήταν ένα από τα μυστικά του επαγγέλματος.

Όταν και ο τελευταίος θεατής κάθισε στη θέση του μέσα στην «αίθουσα», δηλαδή στην αυλή του καφενείου, έσβησαν οι πολύχρωμες λάμπες που κρέμονταν τριγύρω σαν φρούτα και άρχισε η προβολή. Σκέτη μαγεία! Το μόνο που δεν μου άρεσε ήταν τα Επίκαιρα, η μικρή ταινία που παιζόταν πριν από κάθε έργο. Ήταν εντελώς βαρετά. Ο αφηγητής, σε καθαρεύουσα, γλώσσα που δεν πολυκαταλάβαινα τότε, περιέγραφε γεγονότα στα οποία πάντα έβλεπες άντρες με επίσημο κοστούμι. Αυτοί είτε έκοβαν με ψαλίδι την κορδέλα των εγκαινίων κάποιου νέου μεγάλου κτιρίου, είτε ξεκινούσαν με ένα μυστήρι και λίγο τσιμέντο το χτίσιμο κάποιας καινούργιας εκκλησίας. Έδειχναν, τέλος πάντων, πως όλα τα έφτιαχναν από την αρχή. Στο χωριό, όταν ξεκινούσε να χτίζεται ένα σπίτι σφάζανε έναν κόκορα. Εκείνοι οι κοστουμαρισμένοι άντρες όμως είχανε τα δικά τους έθιμα, με ψαλίδια και μυστριά. Ευτυχώς, πολύ συχνά τα Επίκαιρα έδειχναν στρατιώτες, τανκς και αεροπλάνα. Τότε αποκτούσαν λίγο ενδιαφέρον. Ποιο μικρό παιδί δεν θα ήθελε να δει τανκς και πολεμικά αεροπλάνα;

Είχα καθίσει σε ένα σκαμνάκι δίπλα στην κινηματογραφική μηχανή. Ο ήχος της, ένα χαρακτηριστικό γρρρ, με νανούριζε. Έτσι, κάπου κάπου με έπαιρνε ο ύπνος, κι όποτε λύγιζε το χέρι που είχα βάλει για στήριγμα στο κεφάλι μου, ξυπνούσα. Και εκείνη η οδύσσεια που προβαλλόταν στο πανί κρατούσε πιο πολύ και από του ίδιου του Οδυσσέα. Αμάν πια! έλεγα από μέσα μου κάθε τόσο, και αναρωτιόμουν τι θα διηγούμουν στη Φωτεινή. Και βαρετό ήταν το έργο, και είχα χάσει το μισό από τη νύστα.

Κάποια στιγμή άναψαν τα φώτα, και ξύπνησα για τα καλά. Διάλειμμα! Ο μπαμπάς έπρεπε να αλλάξει τις μπονίνες για το δεύτερο μέρος της ταινίας. Εγώ περίμενα με ανυπομονησία να ξανασβήσουν τα φώτα για να πάρω έναν υπνάκο. Είπα να παρακολουθήσω λίγο από το δεύτερο μέρος για να έχω να διηγηθώ στη Φωτεινή, αλλά δεν τα κατάφερα. Κοιμήθηκα στο σημείο όπου εκείνος ο ξεριζωμένος γύρισε στην πατρίδα του και άρχισε να ψάχνει τους δικούς του. Τελικά δεν ήταν εύκολη η δουλειά που είχα αναλάβει. Άσε που έπρεπε να σκαρφίζομαι δικές μου ιστορίες για να διηγούμαι στη Φωτεινή...

Όταν ξανάνοιξα τα μάτια μου, άκουσα πάλι ένα γρρρ. Αυτή τη φορά όμως δεν ήταν από την κινηματογραφική μηχανή, αλλά από τη μηχανή του Opel. Γυρίζαμε στο σπίτι. Ο μπαμπάς τα είχε φορτώσει όλα, και εγώ κοιμόμουν του καλού καιρού στο μαλακό κάθισμα δίπλα του. Έπρεπε να αρχίσω να συνηθίζω τα ξενύχτια. Τι σόι μηχανικός προβολής ταινιών θα γινόμουν;

Φόρτωμα, ταξίδι, ξεφόρτωμα, διαφήμιση, κόψιμο εισιτηρίων, στήσιμο της κινηματογραφικής μηχανής, προβολή της ταινίας, όλα ήτανε κουραστικά. Ωστόσο, ο κόσμος του κινηματογράφου, με τις εικόνες, τη μουσική, τους ηθοποιούς, τις ιστορίες από χώρες μακρινές, ένας κόσμος τόσο διαφορετικός, με κέρδισε. Άσε που όταν οι δουλειές πήγαιναν καλά έπαιρνα γερό χαρτζιλίκι. Έτσι, όλο εκείνο το καλοκαίρι, ταξιδεύοντας μία ή δύο φορές την εβδομάδα ως βοηθός μη-

χανικού προβολής ταινιών, γύρισα αρκετά χωριά και είδα πολλές ταινίες, φυσικά και πολλά Επίκαιρα.

Οι ελληνικές ταινίες ήταν δύο ειδών: αυτές που έκαναν τον κόσμο να κλαίει και αυτές που τον έκαναν να γελάει. Εμένα μου άρεσαν οι δεύτερες, γιατί συνήθως οι ηθοποιοί έτρεχαν, σκόνταφταν, τραγουδούσαν, χόρευαν, και στο τέλος γινόταν ένας γάμος ή και περισσότεροι. Οι θεατές γελούσαν με την ψυχή τους, και εγώ χαιρόμουν που ο μπαμπάς έκανε τον κόσμο να γελάει. Στις άλλες ταινίες ή γινόταν πόλεμος και σκοτώνονταν πολλοί, ή κάποια μητέρα έψαχνε το παιδί της που είχε χαθεί, ή κάποιος φτωχός αγαπούσε μια πλούσια που δεν τον ήθελε επειδή ήταν φτωχός. Λυπητερά πράγματα. Δεν μου άρεσαν πολύ. Οι γυναίκες, τότε, παρατούσαν τα σπόρια που μασουλούσαν και σκούπιζαν με το μαντίλι τα δάκρυα από τα μάτια τους. Οι άντρες μάλλον δεν είχαν μαντίλι. Δεν ξέρω τι έκαναν με τα δάκρυά τους. Εγώ, φυσικά, τα διηγούμουν όλα στη Φωτεινή, αλλά με δικά μου λόγια τις περισσότερες φορές.

Στην τελευταία θερινή προβολή, κι ενώ είχε μπει πια ο Σεπτέμβρης, είδα και τον πιο παράξενο κινηματογράφο. Βρισκόταν σε ένα μεγάλο χωριό, μισή ώρα περίπου από το δικό μας. Είχαν ειδοποιήσει τον μπαμπά πως η μηχανή τους χάλασε και του είχαν ζητήσει να κάνει αυτός την προβολή της ταινίας εκείνο το βράδυ. Πρώτη φορά θα παίζαμε σε αληθινή αίθουσα! Ξύλινα καθίσματα με κόκκινο ύφασμα, μεγάλη οθόνη, εκδοτήριο εισιτηρίων, τα πάντα.

Ο μπαμπάς ανέβασε στο δωμάτιο προβολής τη μηχανή, και εγώ, που εν τω μεταξύ είχα δυναμώσει αρκετά, το τρίποδο.

Με το που στήσαμε τη μηχανή, ο ιδιοκτήτης του κινηματογράφου μάς πλησίασε χαμογελώντας.

«Ανάποδα τη βάλατε. Από την άλλη μεριά πρέπει».

Έτρεξα στο μικρό παραθυράκι του δωματίου και πάτησα πάνω σε ένα καφάσι για να δω τον χώρο κάτω. Έμεινα με το στόμα ανοιχτό. Από την πίσω μεριά της αίθουσας υπήρχε μια αυλή με μεγάλη τσιμεντένια οθόνη. Μπροστά χειμερινός, πίσω θερινός ο κινηματογράφος!

«Χα, χα, χα! Δεν το ήξερες, Σίμο, ε;» είπε στον μπαμπά ο ιδιοκτήτης. «Δικιά μου ιδέα! Αν μας πιάσει βροχή, γυρνάμε τη μηχανή, μπαίνει ο κόσμος μέσα, και συνεχίζουμε κανονικά».

Είχαμε παίζει ταινίες σε καφενεία, σε αυλές, σε αποθήκες, αλλά τέτοια αίθουσα, ντουμπλ φας, δεν είχα ξαναδεί. Άρχισα να παρακαλώ σιωπηλά να βρέξει. Φθινόπωρο ήταν, είχα πολλές πιθανότητες. Έκανα προσευχή, σταύρωσα τον μέσο με τον δείκτη μου, είπα μέσα μου και ένα τραγουδάκι που είχαμε μάθει στο σχολείο, *Θεέ μου, βρέξε μια βροχή, μια βροχή, μια σιγανή...* Τώρα, τι απ' όλα έπιασε δεν ξέρω, πάντως μετά το διάλειμμα οι πρώτες σταγόνες της βροχής έκαναν την εμφάνισή τους.

Υπήρξε μια μικρή αναστάτωση, μια σχετική καθυστέρηση, αλλά το θέαμα να γυρίζουν όλα ανάποδα με αποζημίωσε. Ο κόσμος έτρεξε στα στεγνά κόκκινα καθίσματα, ο μπαμπάς έστρεψε τη μηχανή προς την άλλη μεριά, και όλα μέλι γάλα.

Αυτό ήθελα να κάνω, λοιπόν: να παίζω κινηματογράφο. Αγάπησα τον ήχο της κινηματογραφικής μηχανής, τα

καφενεία –κυρίως τις αυλές τους τα καλοκαίρια, τότε που μύριζαν ψητό καλαμπόκι–, τις διαδρομές στα χωριά με το Opel Caravan, τον κινηματογράφο ντουμπλ φας, τα πάντα. Λογάριαζα πως εγώ θα διάλεγα μόνο ταινίες που θα έκαναν τον κόσμο να γελάει. Θα έπαιρνα μαζί μου τη Φωτεινή και θα περνούσαμε τέλεια. Και δεν θα πρόβαλλα Επίκαιρα. Έτσι, πηγαίνοντας μόλις στη δεύτερα δημοτικού, είχα έτοιμες τις απαντήσεις και στις τρεις ερωτήσεις των μεγάλων: πώς με λένε και ποιανού παιδί είμαι, τι τάξη πάω και τι θα γίνω όταν μεγαλώσω.

Όταν άνοιξαν τα σχολεία για τη νέα χρονιά, τα ταξίδια με το Opel Caravan αραιώσαν. Η επίσημη δικαιολογία ήταν: «Έχεις σχολείο. Τι θες, σινεματζής να γίνεις κι εσύ; Να μάθεις γράμματα!» *Μα τι να τα κάνω τα γράμματα; διαμαρτυρόμουν βουβά. Εγώ θέλω έναν κινητό κινηματογράφο και τη Φωτεινή.* Όμως ο μπαμπάς είχε άλλα σχέδια. Έτσι, μια μέρα μού ανακοίνωσε ότι θα με έπαιρνε μαζί του για τελευταία φορά το επόμενο Σάββατο.

«Θα αρχίσουν τα κρύα από δω και πέρα», πρόσθεσε τελεσίδικα. «Θα αρρωστήσεις, κι άντε μετά να τρέχουμε στους γιατρούς...»

Στα τελευταία Επίκαιρα που είδα στον κινηματογράφο του μπαμπά, ένα τανκ έμπαινε στο Πολυτεχνείο. Μέσα στο κτίριο είχαν κλειστεί κάποιοι αναρχικοί φοιτητές, σύμφωνα με τον αφηγητή, που τα έσπασαν όλα και για μέρες φώναζαν συνθήματα. Ακόμη και ραδιοφωνικό σταθμό έφτιαξαν, για

να φωνάζουν τα συνθήματα από εκεί και να τους ακούνε όλοι. Καθώς όμως έδειχναν αποφασισμένοι να μη βγουν έξω για κανέναν λόγο, ένα τανκ από αυτά που τότε βλέπαμε συνέχεια έριξε τη βαριά πόρτα της εισόδου, ώστε να μπουν μέσα στρατιώτες και αστυνομικοί και να τους βγάλουν με το ζόρι.

Την επόμενη χρονιά ο μπαμπάς σταμάτησε αυτή τη δουλειά. Στα καφενεία και στα σπίτια έμπαινε σιγά σιγά η τηλεόραση, που έπαιζε ταινίες δωρεάν. Ο καθένας μπορούσε πια να γελάσει ή να κλάψει στο σπίτι του όσο ήθελε. Το Opel Caravan πουλήθηκε μαζί με την κινηματογραφική μηχανή, το τρίποδο, το ξύλινο λάμδα, το τετράγωνο μικρόφωνο στο ντουλαπάκι του, το μεγάφωνο στον ουρανό του, όλα. Ο μπαμπάς έπρεπε να ψάξει για καινούργια δουλειά και εγώ για καινούργια απάντηση στην τρίτη ερώτηση των μεγάλων. Α, και για καινούργιο όνειρο με τη Φωτεινή.